

70881

IRODALOMTÖRTÉNETI DOLGOZATOK

106

LADÁNYI SÁNDOR
ARANKA GYÖRGY LEVELEI RÁDAY GEDEONHOZ

SZEGED
1973

LADÁNYI SÁNDOR

ARANKA GYÖRGY LEVELEI RÁDAY GEDEONHOZ

(1789—1791)

Ráday Gedeon (1713—1792) egyike a XVIII. századi kultúrtörténetünk legjelentősebb alakjainak. Híres könyvgyűjtő, nagyhatású irodalmár és szenvedélyes éremgyűjtő. Irodalmi és irodalomszervező tevékenységét a század harmadik harmadában fejtette ki (bár költészettel egész életében foglalkozott; külföldi tanulmányútjainak az ad — irodalomtörténeti szempontból — különös jelentőséget, hogy onnan hozta magával a Nyugat-európai versformákat. A „Tavaszi estve” című költeménye első rimes-időmértékes versünk. Ez a fajta verselés hosszú ideig az ő nevét viselte: Ráday-versnek nevezték.)

Ráday Gedeon tanulmányait apja, Ráday Pál határozta meg. Hosszas tájékozódás után úgy döntött, hogy Poroszországba, Berlinbe, majd az Odera-menti Frankfurtba küldi fiát, ahol részben régi barátja, Daniel Ernest Jablonskira, részben pedig a Magyarországból elűzött Gyöngyössi Pál kezeire bízhatja fiát. Az előbbi nemcsak támasza volt a fiatal fiúnak, hanem mint befolyásos udvari ember, sokfelé be is mutathatta, és az apjára, II. Rákóczi Ferenc egykori kancellárjára és diplomatájára emlékező ismerősökkel összehozhatta. Ez az elhatározás Ráday Pál politikai és kulturális beállítottságára is rávilágít, hiszen nem volt mindegy, hogy az aulikus, udvarhoz húzó nemesség fiaival együtt Bécsbe, vagy pedig a protestáns és az udvar előtt ellenszenves Poroszországba küldi-e fiát, a Habsburg-ellenes politika egyik fő reprezentánsának keze alá.

Pozsonyi (Bél Mátyás keze alatt) — berlini (Jablonski irányítása mellett) és Odera-Frankfurt-i (Gyöngyössi Pál professzor hatása alatt) tanulása a családnak nagy áldozatokat jelentett, de Ráday Gedeon műveltsége, könyvgyűjtése és későbbi irodalmi szerepe szempontjából döntő jelentőségű volt. Tanulmányútja 1733 nyarának elején hirtelen félbeszakad, apja május 2-án bekövetkezett halála miatt. Ez alatt széles körű műveltséget szerzett, melyben a teológiai és jogi alapszíneződés mellett komolyan jelentkezik a felvilágosodás hatása, a nemzet életének alapos ismerete. Külön figyelemre méltó francia nyelvtudása, s az Odera-Frankfurtban uralkodó léghő által inspirált francia műveltsége.

Bár könyvtára, széles látóköre, nagy műveltsége, kifinomult ízlése korán nagy tekintélyt szerez neki, mégis életének utolsó 5 esztendeje — 1787—1792 — jelenti a nemzeti irodalom szempontjából Ráday Gedeon legjelentősebb munkásságát, aktív irodalmi tevékenységét.

Kései fellépésének oka talán II. József 1784. május 6-án megjelent Nyelvrendeletével hozható kapcsolatba. A Rádayak a felvilágosult abszolutizmust ugyanis azért fogadták el, mert a jozefinizmus politikáját a

protestánsok javára tett rendelkezéseiből ítelték meg — azonban II. József erőszakos germanizáló törekvéseitől tartottak. A visszahúzódó, zárkózott „Szent Öreg” — ahogyan Kazinczy nevezte —, akiben számtalan terv, elgondolás élt, szerénysége azonban minduntalan megakadályozta az önálló kezdeményezésben, de ha az övéhez hasonló elgondolással találkozott, készséggel támogatta azt, és saját terveit is rendelkezésre bocsátva — talán éppen a radikális németesítéssel szemben lép a nyilvánosság elé. Ezen vélekedés bizonyítása azonban további kutatásokat igényel.

Ráday irodalmi működését nem a költeményei teszik fontossá irodalmunk történetében, hanem az a munkássága, amit Orczy Lőrinc úgy jellemezett, hogy Ráday a „magyar litteratusok atya”. A péceli Rádaykastély, urával és annak könyvtárával valóságos irodalmi és művelődési központ; Ráday egészen összeforrott a magyar irodalom és művelődés egyik jelentős korszakával, a XVIII. század végén újjáéledő magyar irodalommal, melyben kiemelkedő, mondhatjuk irányító szerepet töltött be. A nagytekintélyű irodalmárt és mecénást az egész országból értesítik az írók munkásságukról Pozsonytól Marosvásárhelyig. Már a 60-as évek elejétől kezdve a fiatal írók elküldik műveiket, hogy Ráday mondjon véleményét azokról. Ezt a gyakorlatot folytatja a 80-as években Kazinczy, Batsányi, Pálóczi Horváth Ádám, Édes Gergely, Aranka György és mások is. Ráday tanácsaival segíti őket, de támogatja Révait Pozsonyban a *Magyar költeményes gyűjtemény* kiadásában, s figyelemmel kísérte a Révai által szerkesztett pozsonyi *Magyar Hírmondó* sorsát is.

Ráday irodalmi tekintélyét legjobban az mutatja, hogy egyes művek kiadása felől ő rendelkezik. Főleg Zrínyi és Gyöngyösi új kiadásának terve foglalkoztatja. Ő bizza meg Szerentsi Nagy István győri református lelkész Gyöngyösi összes munkáinak jegyzetes kiadásával, sőt életrajzi bevezetést is ígér hozzá, de a Gyöngyösi-rajongó erdélyi professzorok, Zilai és Kovászai könyörgésére később nekik adja át. Ezt a szuverén módon való rendelkezést nemcsak az magyarázza, hogy a régi nyomtatott, vagy kéziratanyagot ő bocsátja rendelkezésükre (bár ez is nagyon jellemző, hiszen azok némelyikéről még csak nem is hallottak) — hanem inkább az, hogy Ráday megbízása szellemi támogatását is jelentette, nélkülözhetetlen irodalomtörténeti jegyzeteivel együtt. A kiadók nyelvészeti kérdéseire is állandóan válaszol, amit azok nem győznek eléggé megköszönni neki. Nyelvtani „szó-fel-hasogatás” tárgyában írt részletekkel Arankával folytatott levelezésében is találkozunk.

Könyvtárának és kéziratgyűjteményének híre eljutott Erdélybe is. Innen főleg régi magyar könyveket kap. Ezekkel további célja is van: már 1754-ben értesülünk Szilágyi Sámueltól Rádaynak arról a tervéről, hogy magyar antológiát ad ki. Mikor azonban Bod Péter egy évvel később hozzá fordul a Magyar Athénas tervével, Ráday készséggel lemond a kezdeményezésről, s könyvtára anyagával lelkesen támogatja Bod Pétert célja elérésében.

Irodalmi tevékenységének új tere nyílt 1788-ban, a kassai *Tudós Társaság* megalakulásával és a *Magyar Museum* megindulásával. Korábban neki is volt egy hasonló terve, de most is örömmel mond le a kezdeményezésről — mint Bod Péter esetében —, sőt saját tervét is elküldi a Társaságnak. A Museum két fő irányítója, Batsányi és Kazinczy nagyon hálásak neki, hogy elvállalta a gyámködést lapjuk felett. Ráday nagy

tapasztalata és tudása óriási hasznot jelent a Museumnak: minden szám az ő kezén megy keresztül. Ő gondoskodik korrektorról Földi János személyében, de ígérete szerint maga is átjavít minden számot; kihagy, vagy egészen átír egyes részeket, gyakran megfelelőbb idézetet tesz be és némelyik számot szinte egészen ő állítja össze. Batsányi be is vallja, hogy a Museum Bevezetését ki sem eresztette volna kezei közül, ha nem tudta volna, hogy munkái a nyomtatás előtt Rádayhoz kerülnek. Ha a szerkesztők nem tudnak megegyezni, Rádayt kéri fel döntőbírónak. A Museum adminisztrációját is ő intézi, sőt jelentős összeggel (200 Ft-tal) anyagilag is támogatja a „jólelkű Gróf” a vállalkozást. — Amikor Kazinczy új lapot indít, az *Orpheus*, Batsányi — aki egyáltalán nem örül ennek a fordulatnak — Rádaynak panaszolja: „maholnap több író lesz, mintsem olvasó”. Ráday azonban pártatlan marad, s mindkét folyóiratot támogatja írásaival és tanácsaival egyaránt.

Ráday nemcsak saját munkáival támogatta Batsányi és Kazinczy lapjait, hanem más írók beszerzésére is törekedett. Így kapcsolódnak be az erdélyi írók — Aranka György, Kovásznai Sándor, Zilahi Sámuel — a Museum táborába. Kézirataikat Ráday továbbítja a szerkesztőknek, ha pedig nem Rádayhoz küldik azokat, a szerkesztőktől akkor is hozzá kerülnek kritikára.

Ráday a Museum és az *Orpheus* leglelkesebb terjesztője: Erdélybe már előre elküldte a Museum Bevezetését, az egyes számok árával pedig neki számol el Zilahi, s ő nem egyet ajándékba is küld erdélyi ismerőseinek, akik kérésére részletes kritikát írnak azokról. Ráday terjesztette Aranka *Júlia levelei* című művét is.

Ráday Arankának beszámol terveiről, többek között arról is, hogy egy több kötetes gyűjteményt számít összeállítani és kiadni, melyben eredeti és fordított drámákat adna közre a magyar színjátszás elősegítésére. Ez azonban nem valósult meg.

Aranka felkéri Rádayt, lépjen az *erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság* tagjai sorába. Ráday kész támogatni Aranka nemes vállalkozását kéziratgyűjteményével is.

Ráday Gedeon személyével, irodalmi működésével több irodalomtörténészünk foglalkozott. Egységes kép rajzolását legutóbb Zsindely Endre kísérelte meg, belehelyezve Rádayt kora társadalmi és kulturális viszonyaiba. (Református Egyház VII. (1955.) évf. 16. sz. 366—369. l., valamint A Ráday Gyűjtemény Évkönyve 1955. 36—45. l.) Aranka és Ráday kapcsolatáról azonban mindössze Závodszy Károly írt a Hon 1873. évfolyamának 168. és 169. számában, ismertetve ott Ráday Gedeonnak Aranka Györgyhöz írott leveleit. E levelezés „másik oldalát” szeretnénk itt bemutatni, beleágyazva Ráday szélesebb körű tevékenységébe. A nagytekintélyű öreg és a voltaképpen irodalmi pályáján kezdőnek számító Aranka levelezésében nemcsak kettőjük személyi kapcsolatát kell látnunk. E levelezésben a XVIII. századvégi magyar irodalmi kordokumentumot is kell értékelnünk.

Magyarországon — tudomásunk szerint — Aranka-kutatás nem folyik. A közelmúltban elhunyt Jancsó Elemér kolozsvári professzornak jelentős Aranka-gyűjteményéről, s ennek alapján néhány publikációról tudunk, melyek között elsőnek említjük meg Rohonyi Zoltán dolgozatát. Jelen forrásközleménnyel az Aranka-kutatást is szeretnénk segíteni.

Az alább közreadott levelek a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltárában, a Ráday család levéltára VI. Ráday I. Gedeon iratai, a) Levelezés, 8—19. szám alatt található. A levelek levéltári rendje nem egyezik meg az itteni közlés sorrendjével. A datálatlan leveleket ugyanis azok összefüggésének alapján magunk állítottuk az alábbi rendbe; ezt véljük ugyanis a keletkezés sorrendjének. A Ráday Levéltárban őrzött Aranka levelek között van Arankának egy nem Ráday Gedeonhoz, hanem valószínűleg Kovásznai Sándorhoz írott levele is, melyet itt nem közlünk.

Az átírásnál igyekeztünk betűhíven visszaadni Aranka György kézírását. Ezzel nemcsak a levélíró stílusát és a korabeli nyelvallapotot, hanem az attól elválaszthatatlan helyesírást is pontosan megtartottuk. Aranka helyesírása nem következetes. A legillogikusabbnak látszó egybeírásokat is meghagytuk. Betűhívásunk ellenére a XVIII. század végén még használatban volt *ö* és *ü* jeleket nem őriztük meg, hanem mindent következetesen *o*-re, illetve *u*-re írtuk át. Az Aranka által használt nagy kezdőbetűket azonban akkor is megtartottuk, ha azok használata jelenlegi helyesírásunktól eltér. Az egyes rövidítéseket — a könnyebb olvashatóság kedvéért — szögletes zárójelben [] többnyire feloldottuk.

*

I. Hely és dátum nélkül

Méltóságos Kegyes Báro Ur!

Erzéketlen volnék, ha Nacsád hozzám esméretlenhez való Kegyessége meg nem illetett volna. Mert előbb vettem annak Gyümölcsét mint ajánlását. Igen alázatosan köszönöm azért azon Gráciáját Nacsádnak. *A' Magyar Musaeum Uri gondolat, szép kezdet, és a' jövődre kellemetes reménységgel biztattyá édes Hazánkot. Az Egek segillyék erejít, igyekezetit a' Nemes Társaság érdemes Tagjainak, és tarcsa meg drága Elteket nagy érdemü Gyámolainak! En az első darabot kaptam Nacsád Gráciájából, és nagy örömmel 's meg elégedessel el olvastam mindjárt; a' mi nékem ebbenn a' többi felett tettük, a' Bé vezetés és a' Gesner Ejtszakája; de a' több érdemes darabocskákatis becsüllöm. Gondolkodtam hogy mivel tudám Nacsád hozzám mutatott érdemem felett való Kegyességit megköszönni. Jutot eszemben hogy lévén némelly aproság munkácskáim, többnyire fordítások, azokkal udvarollyak Nacsádnak: de a' Nacsád M[é]l[ts]á[gs]á[gs] Személyéhez való igen nagy Tiszteletem megtiltott. Kivántam azért elsőbe Nacsád eleibe terjeszteni őket, és parancsolattjától várni.*

1. Versek. 3. darabba. Az első darab gyűjtemény, mellyben igen válogatott szép darabocskák vadnak N. Baro Szilágyi Uré, N. Groff Lázár János Uré, Volt Jesuita Pater Biro igen szép Poétáé, 's más aproságok, nevezetesenn a' Profeszszor Kovásznai Uramé Gyöngvösiről 100. vers, mind négy soruversek, igen gyönyörük. Ez a' darab igen ritkás irással 8. árkusra van írva, és van benne 21 darab vers.

A' második darab áll az én időtöltéseimből, 10 arkus; vanbenne 80 darab aproság vers.

Az harmadik darab negyedfél árkus és csak 19 darabvers igen kicsiny, ezis az én időtöltésecskéim közül való. Ha Nacsád meg engedi, meg irom az alkalmatosságát hogy lettem előbbször Poétává.

Néhai Aszszonyunk b. e. Maria Therésia Halálával, látván egy néhány igen gyonge verset azon igen érdemes célra; mindjárt akkor igen megbusultam és mérgeződtem, hogy szegény Nemzetünk türedelmével ugy vissza élnének némellyek, és a' Nemzet gyalázattára olyan jó és Nagy Felsőgről, olyan semmiségeket világ eleibe mernének bocsátani; és bosszankodásomba meg próbálván magam, irtam volt ezen három verseket:

Bé méne Dicsőség fényes Kebelébe
 Ülvén Győzelem arany Szekerébe
 A' Nagy Theresia; Kisirvén pompával
 Angyalok Serege, a' Szentek Karjával.
 Soha Anya Ennél Asszont jobbat nem szült,
 Sem Kegyesb 's jobb Király Kormány mellé nem ült.

Mellyeket az után a' Diaeta alkalmatosságával megbővitettem. Ugyan akkor olvasgatván az Anglus Nézőt Francziául, találtam ott egy igen megdicséért verset, és azt fordítottam próbára a' melly ez:

Szezelem Változó Tüzei Szivembenn
 Gyuladtak hajdonis, lángoltak vérembenn
 Valahány Szépséget a' szemem meg látott,
 Allhatatlan szivem mind annyit imádott.
 Mint könnyü Méh egyről másra, szebről szebbre
 Repdestem, csináltam ujj sebet ó sebre.
 Meg csalt egy tekintés, jó izü viselet,
 Egy pár szem, 's ifiu tavaszi ki kelet.
 Egy piross orcának lettem mindgyárt rabja
 De olyan változó mint hig tenger habja,
 Allandos tüzeket soha nem tartottam,
 Szezelem lánczait egymásra szaggattam.
 Mert sokszép érdemed, nyájas kegyesség
 Nyughatatlan Téged várlak és Sohajtlok
 Nyilad édes mérgit szivembe bé vettem,
 Örökös raboddá és szolgáddá lettem.
 Mert sokszép érdemed, nyájas kegyesség
 Erez mejjet lágyító anygali szépséged
 Az a' jó Egektől rajzolt szép remekkép
 Lón nékem fogságot szerző ragadá [ragadós?] lép.
 'S Midón Kedvességid mindennap ezerszer
 Ujjitod, ujj lánczal köttz meg mind ennyiszer.

Ezek a próbáim, és ezek[ne]k a' nyomokonn gyűlögettenek a' többi, a' mint ujjabak, ugy erkölcsösebbekis.

II. Vadnak a' Prosák. Ezeket mindeniket irtam próbául, vagy inkább fordítottam. Elsőben egyet a' tiszta folyó közönséges beszéd példájára. Ez az Ujjmodi Gonosztévő, egy Erzékeny Játék Francziából fordítatott, mellyet még eddig senki sem nem olvasott magyarul sem olvastatni nem hallott, hogy könyveit megtartoztatta volna. Más egyet a' Magoss és felséges beszéd példájára. Ez a' Napnak négy részei a' Városba egy Olasz Abbé Parini munkája, nem a' Duseké. Németből fordítatott, a' Német büz nem érzik rajta. Harmadikat az elmés irás és Leveledzés példájára. Kötöt beszéddel (periodusokba) közönséges nem magos beszéddel, de igen elmével vagy inkább elmésséggel tel. Ez az Julia Ovidiushoz írott levelei. A' materia kényes lévén, tettem az homlokára egy olyan előljáró Beszédet, és a' végire toldottam még egy olyan Levelet, mellyek az olvasót reménlem a' botránkozástól megőrzik. Vagyon még egy magam irásotskája, a' Magyar Német és Déák nyelvekről, és a' mellett egy érzékeny gondolatotska az Horja Támadásáról.

A' M[é]l[é]t[ö]s[á]g[ö]s Gubernátornénk Ex[ellen]t[é]iájának lévén igen nagy kedve a' Magyar nyelvhez szándekoznál valami ollyast fordítani, melly illendős lenne Szemellyéhez, és az Olvasástis meg érdemlené. Reménlem az érdemes Magyar Musaeum irois majdon megfogják Nemzetünket ollyanokkal örvendeztetni. Az én csekély ítéletem szerént, egy elme játéka[na]k érdeme abból esmérszik meg elsőbe, ha a' ki kezébe veszi nemhogy meg unná, hanem le nem teheti kezéből. Én illyeneket szeretnék mind adni, mind venni. A' ki alázatos Tisztelettel vagyok Nacsád[na]k

alázatos szolgája
 Aranka György mp.

2. Hely és dátum nélkül

Méltóságos Kegyes L[iber] Báro Ur!

Nacsád Pestről ezen Holnapnak 9dikén hozzám eresztett Uri Levelét alázatosonn tiszteltem. Elébbeni Levelembenn Nacsád eleibe terjesztett irásocskáimból és szedegetéseimből most az ide való Kereskedő Örmény Csiki által udvarlok Nacsádnak alázatosonn, a' Magyar Parnassus első és harmadik darabocskájával. Az első érdemes Uraké, megfogja Nacsád látni, nem szükség dicsérnem; az én vers szerzősemnek sengéje és nagyobb 's elevebb része vagyon a' második darabba, de a val mostnem udvarolhattam Nacsádnak. Nacsádnak kívántam véle kedvezni, hogy vagy a' válogatatlan darabocskákon, vagy a' rossz kéz iráson meg ne ütközzék Nacsád. Valójában én nem győzőm őket jobbitani; már nyolczadik esztendeje miolta a' legelső versemet irom rész szerént Kilenczedik; de valamikor kezemben veszem őket; okot találók a' vélek való egybe veszésre. Az után a' fő bajom vagyon az irokkal; mert kivált miolta a' föld mérés bé jött, valamire való írók nem lehet kapni, mind a' munka, mind a' papiros, mind a' rájuk tett költség elvesznek. Azért az harmadik részivel udvarlok Nacsádnak, melly csak toldalék; Ha módgyát találhatom és szépenek le irathatom, udvarlok Nacsádnak a' második darabbal, melly a' mondott okokra nézve most Nacsád eleibe nem bátorzkodott menni, 's rész szerént nemis mehetett. A' Kereskedő kezibe már által adtam őket, mivel holnap akar indulni; a' mint mondgya fog szállani Pestenn a' Fejér hajóhoz, és érkezni Juliusnak a' legelső valamellyik napján.

Nacsád keze alatt szinte a' Játékok lévén, az *Ujymodi Gonosztévő* nevezetű francziából fordított *Érzékeny Játékkal* is udvarlok Nacsádnak. Nem akarom meg csalni Nacsádat. Ez a' Játék Németre fordítván Gálya Rab Nevezet alatt, ugyan azon nevezet alatt Németből meg vagyon még fordítva, a' Nehai érdemes Grofné, Gr. Teleki Ádámné Ő Nacsága által; én abbann nem tudtam semmit, mikor megfordítottam; azután akadt kezembe a' N. Grofné fordítása. De nembántam meg. Szégyenleném a' magam munkáskámát a val tenni érdemesebbé, hogy a' másét gyalázzam, azért nemis kívánok semmi egybe hasonlítást tétetni reszenként vagy rendenként; csak azt mondom, hogy ha kinek ideje lenne, olvassa meg mindeniket egészen; és kövesse maga érzékenységit. A' melly deákkal le irattam volt, ugyan írta elsöben le a' *Nap négy részeitis* melyet most küldök Kazinczi Urnak; mikor el végezte kérdettem tőle, Hogy tettzik, — értié? Vállat vonított, nem érti azt mondgya. Mikor azután ezta Ujymodi Gonosztévőt le írta, arrolis meg kérdettem, és azt felelte; hogy két három levél után, félbe kellett az irását szakasztani, és egészen által olvasta.

Ezekenn fellyül bátorkodom Nacsádnak udvarolni egy Erdélyi Titulárévalis, mivel Nacsád engem Tabulae Consiliariusnak és Méltóságos Urnak titulálni méltoztatott, holott én csak az ide való Distr. Táblánn vagyok, és Collegáimmal együtt csak az érdemes Tekintetes nevezettel élünk. Talám a' Nacsád széles esmerettségre és Leveledzésére nevez használni fog Nacsádnak.

Bátorkodom még Nacsádat terhelni egy egybe kötött Pákétácskával; két könyv vagyon benne, az edgyik ugyan Titul. M. B. Pronai Sándor Urnak küldöm, megírtam azon Erdemes Urnak, és elfogja vitetni. A' másik szoll Kazinczi Urnak Kassára. Most írtam azon Urnak hogy szerezzen Debreczenbe egy esmérőt a' kihez utasithassam a' mit küldök, most más uttyát nem kaptam, hanem a' Nacsád Gracziáját; bátorságomrol alázatosonn engedelmet kérek. Ez egy a' fojo Beszédén lett fordításaimból, a' fenn nevezett *Napnak négy részei* bé sem pecsételtem, hogy ha Nacsádnak belé nézni tettenék, semmi akadály ne legyen. Ha Nacsád[na]lk érdemesebb foglalatosságai között ideje nem volna egészen által nézni, a' magyarság és fordítás probája kedvéért, méltoztassék Nacsád legalább az hátulso részit, melly a' Téli éjtszaka meg nézni. Hátul vagyon Indexe vagy Lajstroma, abból a' mellyik részit fogja Nacsád választani meg találhattya könyvnen.

Nagy örömmel értem hogy Nacsád a' Magyar Játéknéz Helly fel álitásánn, és a' Játékok[na]lk egybe szedésénn dolgozik. Az Egek álygák meg a' Nacsád munkás fáradozását, és adgyanak érzeny Szivet Hazánk fiainak hozzájuk. En ezt a' legelső gondolatnak tartom, a' Nyelv meg álitására nézve. Ha más kezénn volnának azok az egybe szedett Játékok darabjai, tartanék attolis, hogy a' Magyarságba ne hibázzanak: de jó kézbenn akadtanak.

Midőn a' Nacsád kegyességét hozzám eresztett Uri Leveléből tapasztalom, én ugy gondolokodom Nacsás Uram, hogy Semmi egyéb okbol Nacsád Nemes foglalala-

tosságokra szentelt ideit, midőn nekem írni méltóztatott, meg nem csonkította, hanem hogy a' Kedves B. Pronai Ur ajánlásából a' Magyar deákság rendibe rolam egy kis jó vélekedést vett. Hogy azért Nacsádat meg ne csallyam, bátorkodom Nacsád eleibe igen alázatosan egy kérdést tenni. A' Nacsád Uri Levelében azt olvasom: Azon akadályokat fogom *elől* adni. Vallyon nem *elő*? p. o. Ally elő. Ally elől. *Correspondens* Ally hátra. Ally hátul. Vallyon nem annyit teszené *Elő*, mint *előre*? *Contracté*. *Elő* mozdítom, *elől* mozdítom. *Elő* kérek, *Elől* kérek, *Elő* adok, *elől* adok. Vallyon nem különbözneké. A' Nacsád igen széles Ertelmére bízom; én pedig Magamat Nacsád Kegyességében ajánlván ezutánis alázatos Tisztelettel vagyok Nacsádnak

alázatos Szolgája Aranka György

*

3. Marosvásárhely, 1789. augusztus 26.

MVásárhelly 26 Aug 1789

Kegyes Méltóságos L[jiber] Báro Ur!

Nacsád Pestről 22dik Juliusba hozzám eresztieni méltóztatott Uri Levelét, nagy örömmel tiszteltem. Szébenben járván, csak onnan lött viszsza térésemmel vehetem: méltóztassék Nacsád későségemet nem restségemnek tulajdonítani. Meg érkezéssel legfőbb gondom volt Nacsádat tisztelni Válaszom által.

Nacsád helyes és bölts Itéletén mind a' Titulátusára, mind az *Elől*, *elő* és *előre* fenn fergo Szoknak kölömségére nézve meg nyugszom. Azon kölömségről való elmélkedésem alkalmatosságával, tettem egy *Probát*, mellyet nemis tudok megkeresztelni; bátorkodtam ezen Levelem mellé zárni, a' párját magamnál megtartván; hogyha Nacsád valami Jegyzésére méltóztatná; azt meg értvén, melléje tegyem. Méltóztatik Nacsád meg látni belőle mind azt; hogy Nacsád Kegyes Intésének hasznát kívántam venni: mind pedig azt, hogy midőn a kérdésben forgott szó iránt Nacsádat megszolitani bátorkodtam, nem valami viszketeges és vetélkedésre kész hajlandóságbol kívántam cselekedni; hanem csupán édes anyai nyelvembenn való erősödésért, mellynek mívelésébe azt tartom még mind a' két Nemes Hazába igen hátra vagyunk. Köszönöm igen alázatosan, hogy Nacsád azon részbeis, melly némelyek előtt talám kicsinségnek tettett volna, kegyes Válaszszára méltóztatott. En meg vallom, hogy a' Magyar Deákságnak (Litteratusának) még csak az Elein vagyok, és utmutatok, vezérek nélkül szükölködöm.

A' Magyar Parnassus első Darabjából el maradt darabotskákka első jó alkalmatossággal udvarlok Nacsádnak. Igen örvendem hogy a' többivel Kedvet találtam Nacsád előtt. A' második darabjátis talám eddig Kazintzi Ur által küldötte; mivel mosta' Debreczeni Vásár alkalmatosságával annak az Urnak küldtettem volt Kezébe, hogy Nacsádnak el küldgye. Kéttzeris le irattam volt, de a' roszz irok miatt soha szépen nem tudám iratni; azért csak az eredeti irást küldém ki. Melly még meg sintsen egészszenn, a szabadabb tréfáktol tisztitva. Azok iránt nem engedelmet, hanem vas pennát kérek Nacsádtol; méltóztassék minden botránkozótót, vagy az ékes Vers Lelke nélkül valót közölök irgalom nélkül kerestül húzni.

Az *ujj modi Gonosztévöt* méltóztassék Nacsád megtartani. Örvendem hogy tettzik.

A' *Nap négy részeinek* az hátulso része talám még inkább fog Nacsádnak tettezni, mint az eleje.

A' Magyar Szomoru és Vig Játékok egybe szerkesztésében való igyekezete Nacsádnak nagyobb és nemesebb igyekezet; mintsem egy érzékeny Hazafia részt ne venne benne. Az Egek tarcsák meg a' Nacsád drága, Haza közjavára szentelt Életét, és igyekezetét álgyak meg szerencsés előmenetellel.

Méltóságos Groff Teleki Josef Ur, és utánna a' Grofnéja 's Báro Pronai Urék bé jövének, mindnyájokat volt szerencsém tisztelni mind itt, mind Gernyeszegen és részszerént Szébenbeis; az hová most B. Pronai Uris, az én jó Leveledző Barátom, bé ment Gr. Teleki László Urral. Majdon utánnok fognak menni a' Grofnékis.*

* Gróf Teleki Lászlóné Ráday Eszter Ráday Gedeon testvére. L. S.

Nem tudom hogy tettzik Nacsádnak, hogy a' Posta kölcséget kiméltem. Másszor némely jegyzésekkel fogok Nacsád engedelmével udvarolni. Most csakazt tészem ide: Hogy a' Rájnis Ur Virgiliussába tapasztaltam

1. *Egyem* szokott szava. Nem tudom mit teszen.
2. Gállus, Krássus *pro* Gallus, Krassus, vonás nélkül.
3. *Többi-igék pro* Több ebbe kételkedem, T. Kovásznai Uram azt mondgya épen nem jó.
4. Hallode *pro* hallodé. Nálunk a' született igaz Páplistákis meg vonnyák az ét. En pedig igen alázatos Tisztelettel maradok Nacsádnak

alázatos Szolgája
Aranka György

Proba

MVásárhely 26 Aug 789

Eredeti Szok: Elej. *szokatlan*. Elő. *szokott*.

1. *Elej*. A' kötetlen (absoluta) formába *szokatlan* a' kötött *constructa* formába pedig *szokott*: Elejem, elejed, eleje

Élése közönségesenn: Beszéd — esztendő — Rend eleje. Ház eleje 1. Farade. 2. az eszterhánn kívül lévő hely a' ház előtt. Meg nőtt a' *Haz eleje*. Hasonlatosság szerént mondatik a' terhes aszszonyokról. Elei a' Tudományok[na]k Principia, elementa; Eleink Praedecessores. és

Hasonlatosság szerént való értelembe. A Buzának eleje, az az a' szépe. A' Városnak eleje, az az Első, érdemessei. Külömbözik a' *Kezdetől* Ellenébe tétetik. Hátulya. Fara.

Származási

Elein *adverb*. Diminut. Eleinetske, eleinetskén; *Ismét* Eleinkorán, Eleinten vagy -tén, eleinténi. Ettől külömbözik az: Hamar, idején korán.

Elé *praeposit*. *Eléje*: Jelent tulajdonképen helyből helybe, arra való mozdulást, merre arczal állunk; mint *Hátra* arra a' mellyre háttal vagyunk.

Es elé vétetik a' testi dolgokról 's cselekedetekről. p. o. Elé veszem v. hozom a' mit el tettem volt. — maga helyéről

Elé adom — a' mit el dugtam volt — a' rejtékből

Elé keresem a' mi el tévett volt. A' Fejedbőlis teremcsd elé, *Köz szolás formája*: — Akár honnan keresd, szeresd elé.

Változási Elé, elébb, legegélbb, igen elé.

Élése A' ki hátra van, a' jó elé, és a' ki kellenél hátrább van azt elébb hívják; mint ellenben: a' ki Elé vagy elől van az hátra megyen vagy áll; és a' ki igen elé, az hátrább. Inen Elébbi, Elébbeni.

2. Elő *szokott szó Subst*. *Kötetlen* Ennek felel meg, Hát, hátuly, utoly, far.

Élése Előm Előd Elője. Előim, Előid, Elői. Csak óss Szüleinkről 's Előljáróinkról szokott mondatni.

Származások: Előmbe, elődbe, eleibe.

Elő *adj*. ennek ellenébe tétetik az Hátulso v. végső

élése Elő álom, az első mély álom. Elő v. Sánta arasz, mellyet a' mutató és a nagy ujj mér. — Ennek sem németnél sem francziánál nem látom nyomát.

— Elő hasu. — Csak az oktalan állatokról szokott mondatni tulajdonképen. Hasonlatosság szerént pedig: Elő hasu Poéta, s. a. t. az az ujj, a' ki mestersegit mostkezdi.

Ismét Elő bőr, a' mesteremberek Schurtza. Elő ruha; Elő kötő; Elő köszöntő; Elő posta; Elő Sereg avantgarde; Elő pénz, az az tromf pénz, Sz[ent] János pénze. Elő kelő ember — a' kinek elő meneteliről jó reménség van.

Származási 1. Előbb, előbbi, előbbeni. felel meg neki: utóbb, utóbbi.

2. Előre, vétetik az időről. felel meg neki: utollyára, végre.

3. Előbszer, előbszeri, előbszerte *adverb*. ezis időről vétetik.

4. Első, elsőbbi, elsőbszer, elsőbszeri. A' Rendről, számról.

Elő praeposit. annyit tézsen mint Elé, csak hogy inkább az erkölcsi dolgokrol vétetik, 's mintegy helyből helybe való menetelt tézsen.

p. o. Elő menetel; Elő adás, Vortrag. Az ellenkezője: Hátra, viszsza.

Elől praepos. jelent helybe lételt, p. o. Elől állok; Elől megyek.

mondatik Előljáró beszéd, praefatio. Az ellenkezője: Hátul, a' hátánn, a' faránn.

Változási Előllem, előlled, előlle etc.

Előtt praepos. Ez is helybe lételt jelent, és vétetik mind a helyről és rendről, mind az időről.

Változási Előttem, előtted, előtte, s. a. t.

Származási Előtti. p. o. az előtti időkben.

Előzőm Verb[um]

Származási Előzés subst. Előző part.

Eleje és Kezdetje

Külömbségek 1. Az **Eleje** értetik tulajdon képen azokrol a' dolgokrol, mellyek[ne]k Hátulyok, utolyok, farok vagyon. — p. o. Sereg eleje, Sereg utollya. Szekér, Ház, Hajó eleje és fara; Köntös eleje, köntös hatulya.

A' Kezdetje ellenben azokrol, mellyek[ne]k végek vagyon. — p. o. Idő kezdete és vége, fonal kezdete 's vége, beszéd kezdete 's vége s. a. t.

2. **Elej.** Evel élünk olyan dolgokrol mellyek egészszek vagy a' meny-nyiben egészszek[ne]k gondoltatnak.

Kezdet. Evel pedig olyanokrol a' mellyek egy más után folynak; vagy a' mennyiben folyni és egy más után gondoltatnak elő jóni: p. o. A' Sereg ha egy helybe áll, vagy egy testbe gondoltatik, azt mondjuk rola: Az eleje. — Az Eleibe sok kár esett; és az hátullya ellenséget sem látott. — Ha pedig egy más után megyen, azt mondjuk. Itt végződik a' Magyar Regiment, már kezdődik a' Német s. a. t.

Igy mondjuk. Eső Kezdetje, idő Kezdetje 's vége s. a. t.

Hátra, viszsza

Külömbség. **Hátra;** tézsen közönségesenn hát megé, akár erre, akár amarra, **post Viszsza** pedig, azon a' nyomon vagy leg alább abba az helybe a' honnan jött; **retro.**

p. o. A' rendbe egyiket elé, a' másikat hátra teszem, nem viszsza. A' követet viszsza küldöm. A' vizis viszsza foly nem hátra és A' Tükör viszsza veri a' Nap Sugárát nem hátra.

Hátra ettől származik: Hátrólol, Hátrálás. **Zurukkolás.** — Hátráltatom -tatás. Azt tselekszem h. hátrébb marad.

Viszsza ettől **Viszsza**lni megviszsza>lni.

Intertextere.

Viszszaja, viszsza>ján veszi a dolgot — a' fonákján

Viszszas ember

Viszszalkodom, viszsza>lkodás

A' Varrásban, a' **Viszsza**ja teszi a' színinek a' másik felit.

Kérdés **Viszsza**e vagy **Viszsza**?

*

4. Marosvásárhely, 1789. szeptember 26.

MVásárhelly 26. Sept. 789

Igen Kegyes Meltóságos L[iber] Báro Ur!

Nacsád ezen esős, Sáros Hónak 13dikán Pestről irni méltoztatott Uri Levelét a' közelebb mult postával, igen alázatos Tisztelettel vettem. Nem csak meg elégedett hanem épen kevély vagyok a' Nacsád Kegyességével; minden Érdememet mindaz-

által — midőn magamat környül nézem — csak abbann találom; hogy a' Nacsád Itélete engem arra a' Kegyességre méltová téssen.

Igen örvendem hogy csekély elmélkedésem vagy inkább Szofel hasogatásom Nacsád előtt kedvet talált; egy kicsiny ürességet lesek magam[na]lk, és — ha Nacsád[na]lk terhére nemlések — mind olyanokkal, mind más Nemes Nyelvünkét illető jegyzésekkel fogok bátorzkodni Nacsádnak alázatosonn udvarolni.

A' mi azt a' Szót *elébe* illeti: gondolom hogy a' csak Solécismus, vagy romlott szó, az köz beszéd nyomorékja, melly ettől jó *eleibe*.

Kazinczi Urnak ujra irtam hogy nála lévő Verseimet Nacsádnak minél hamarébb küldgye által, és reménlem nemfogsádni. Azzal az Urral már ki szállottunk egymás ellen táborba; de nem á la Rájnis. A' Julia leveleit is küldvén nékie, azokra a' magyarság iránt megtette elmés és fundamentos jegyzéseit; ezen a' postán válaszoltam reájok. Ki akarja őket nyombattatni, 's kér hogy Engedgyem meg hogy nevemet tégye alája. En ugyan a' mint a' fordítást szabad fordításnak neveztem, úgy minden igen ébresztő. 's Ifjuságot gerjesztő dolgokat, kívántam benne lágyítani; Sőt hozzájuk toldottam egy olyan Levelétis Ovidiusnak, melly az Ifiakat a' szerelem veszedelmes tüzeitől eléggé eljeshetheti: mindazáltal mégis igen félek a' Világ itéletétől. Azért nem akarom Nevemet homlokára függeszteni a' könyvecskének.

A' Magyar Museum harmadik darabjának ki jövetelét igen örvendem. Nekem a' második negyede mellyet Nacsád Gráciájából vettem — sokkalta inkább tettzik mint az első, és Sajnálom, hogy több Exemplárok nem jöttek, hogy a' kik az első Negyedet meg vették volt, evel kedveket nevelhették volna. A' Rájnis írásait megszerelvén, az ő Itéletétis a' Museumrol 's nevezetesen annak némelly részéről láttam. Azt tartom nemleszen igen nehéz azt az Urat le ültetni, ha természeté különben olyan volna, melly le tudjon ültettni. De az az Ur egy Fenomenon ugy látom. Igen ragadá; a' leg nagyobb és világosabb igassággal is bajos leszsz véle ki jőni. Egyszóval győzhetetlennek tartom. Mert annyi és olyan Mocsokra én sem Szabó, sem Bacsáni Urakat elégségesek[ne]k nem gondolom. A' mit irt a' fordításrol az olyan semmi, hogy azt a' Világ eleibe mérni bocsátani felette nagy bátorság volt. En nekem volt még egy nehezebb perem a' N. Fogarasi Uram halálával egy Fogarasi nevű Pappal; egyszer ha dolgaimtól annyira szabadulok, fogok bátorzkodni Nacsád[na]lk azon részben tett Irásotskáimmal udvarolni. Az indignitás részemről felette nagy volt; és megfogja Nacsád látni, hogy tudtam aztaz embert le tácsoltatni.

Igen nagy öröömre vagyon hogy találtam egy olyan személyre, a' ki előtt az én Néhai Nagy jó Uram B. Szilágyi Ur emlékezete még meg maradt. Minden Írásai 's munkáskái közül szegénnek, semmit egyebet megszabadítani a' tudatlan-ság örömitől nem tudtam ennél az egy versetskénél; alig vártam hogy világ eleibe adhassam; örvendem hogy Nacsádba azok gyámolokat találtak; Szabadon élhet, Nacsád vélek miattam a' mint tettzik, és annál inkább a' Museumba. A' Miska és Susikáról való versekis a' Nacsád kegyes kezei között vannak, és mind ezekkel mind a' többivel — csak éppen ha mi csin volna benne, azt meg igazítván — élyen Nacsád tettzése szerént. A' Neveket Miska és Susika változtassa, igazítsa a' mint tettzik.

Az az *egyem* előttem igen jeles szó, pro *Inquam*: mindenkor nevethegném rajta.

A' Kazinczi Urnak küldött verseim közé csuszotvoltbé egy csonka, észre vevén Kazinczi Ur viszsza küldette, megigazitottam, és küldömviszsza mái postával annakaz Ur[na]lk, Nacsádnakis ide Zárom. A' nyári Délről.*

Gr. Teleki Josef Urék mind nyájan itt vadnak Gernyeszegen. Holnap után a' Collegám Gr. Teleki Mihály Ur tisztességére ott fogjuk Mihály Innepét meg illeni. Olyan véghetetlen esős roszz időnk vagyon hogy a' jó Zilahi Uramot 's más érdemes Uraimot is miolta a' Nacsád Levelét tiszteltem, és multpostától fogva, nem láhattam. A' mi hátra vagyon, azt nemszükség talám Nacsádnak ujjon irtom, hogy mostis vagyok Nacsádnak

alázatos Szolgája
Aranka György mp.

*

* Nincs a levél kézírata mellett. L. S.

5. Marosvásárhely, 1789. december 29.

MVásárhelly 29 Xbr[is] 1789

Méltóságos Kegyes L[iber] Báro Ur!

A' közelítő ujj 1790-dik Esztendőnek közelítése emlékeztet és a' szokás szerént kötelez Jó Urainkra, Barátinkra való emlékezésre, és Tiszteletüink[ne]k 's ajánlásinknak ujítására. En ugyan olyan szerencsés vagyok, hogy mostani környülállásimhoz képest, Senkihez azon Kötelességet csak szokásból nem tellyesítem: de a' többi között kivált a' Nacsád M[é]l[to]s[á]g[os] Uri Személyéhez ugyan valójában nem. Nagy örömmel fogadom eztaz alkalmatosságot, mellyel Nacsádhoz való igen méjj és alázatos Tiszteletemet jelenthetem. Viraszsa az Isten Nacsádat az ujj Esztendőre örömmel és egészségbe; tégye annakegészsz folyását békességessé és örvendetessé és tarcsa meg Nacsád drága, 's Hazája boldogságára szentelt Eletét hoszszu időkre kívánom! En pedig Kegyes Gratiájában ajánlott, igen alázatos álhatatos Tisztelettel vagyok Nacsádnak

alázatos legkissebb Szolgája
Aranka György mp.

*

6. Marosvásárhely, 1790. február 28.

MVásárhelly 28dik Febr. 1790

Méltóságos L[iber] Báro Ur,
Kegyes Méltóságos Uram!

Ezen Honapnak 16-dikáról hozzám eresztett Uri Levelét Nacsádnak a' máj Postával alázatosan volt szerencsém tisztelni. Alázatosan köszönöm Nacsád tudosítását a' Parnassus II darabja iránt; mihelyt alkalmatosság fogja magát elő adni melly elhozza; fogok bátorzkodni Nacsádat iránta tudositani. Szegény Elme szüleményei azok Nacsád Uram; nem méltok a' leiratásra: de én tellyes Szabadságot engedek Nacsád[na]k; azt méltóztassék vélek cselekedni, a' mit tettzik. Elme játékaik, ifiu emberek mulattságokra való inkább mint példára vagy bé láto tanult Szemek látására. Semmi dicséretemet benne vagy vélek nem keresem. Kazinczi Ur egyet közülek már az Orfeusba bé tett — az Hess Madár hess-set; mint ifiu ember a' csintalanabbat; nem tehetek rola.

Méltóztatik Nacsád emlékezni egy Leveléről és az Museum harmadik negyede meg küldéséről T. Incze Uram által. Még egyiket sem volt szerencsém venni, nem küldette el Incze Uram. Addigis Nacsád Gracziáját alázatosan köszönöm Ugy T. Kovásznai Uram sem vette az 1654 dik beli Murányi Venust, igen erőssen várja és Nacsádat alázatosan tiszteli. Nálunk omlik minden öszve; a' mi Táblánkis eloszlik, azokközött énis megyek a' merre az én szerencsém vetni fog; de mindenkor lézsek igen megkülönböztetett alázatos Tisztelettel Nacsádnak

igen alázatos Szolgája
Aranka György mp

*

7. Marosvásárhely, 1790. április 7.

MVásárhelly 7 Ápr. 1790

Méltóságos Kegyes Báro Ur!

Már régen Semmit nem volt szerencsém érteni Nacsádro, és a' Nemes Magyar Országi Kedves Magyar Munkákrol. Tiszteletes Zilahi Uramis nem válaszolhat Nacsádnak mind várván Tiszteletes Akadémikus Incze Uram érkezését, a' ki Kolozsvárt meg akadott. Innen most megyen ki a' Bécsi Vásárra az ide valo orás Vajda Samuel több ide való 's Ebesfalvi Kereskedőkkel; Bécsből viszszá tértebbe 3dik,

4dik és 5dik Majus táján fognak Pestre érkezeni 's a Fejér Hajonál megszállani. Ha Nacsádnál az én írásaim közül vadnak mellyeket vissza küldeni méltoztatik, ez alkalmatosság leszén. Nemis tudom Kazinczi Ur, miket adott által Nacsád[na]k. Groff Teleki Josef Ur ma indul Magyar Országra a' Vármegyéje felé. Még nálunk semmi ujjságok nincsenek. Alázatosan ajánlom magam Nacsád Kegyességébe és vagyok alázatos tisztelettel Nacsád[na]k

alázatos Szolgája
Aranka György mp

*

8. Marosvásárhely, 1790. április 28.

MVásárhely 28 Ápr. 1790.

Méltóságos Kegyes L[iber] Báro Ur!

Ezen folyo Honap[na]k 22dikén hozzám ereszteni méltoztatott Uri Levelét Nacsádnak épen ezen pillanatba vettem, és posta indulásáig még egy kevés időm lévén nem késem alázatosan felelni. Igaz hogy a' Nacsádnál lévő Parnassus darabja iránt irattam volt 's azután magamis irtam Praefektus Uramnak; de méltoztassék Nacsád ugy venni, hogy csak minden szorgalmatosságom[na]k czéllya csak a' volt; hogy most jövőn le az ide való Kereskedők Bécsből és Pesten a' Fejér Hajonál szálván meg, a' bizonyos alkalmatosságot Nacsád[na]k tudtára adgyam, ha Nacsád[na]k vagy a' Parnassust, vagy más valami Írást bé küldeni tettzenék. Mert látom hogy ezek a' becsületes Academiákrol jövő Személyyek igen késők, mint Incze Uramis ki a' Museum IIIdarabját csak most hozta meg; és Veres Josef Uram, ki a' IVdiket még meg nem hozta. A' még azért Nacsád[na]k azt a' darabját a' M. Parnassusnak meg tartani tettzeni fog, mind addig méltoztassék megtartani, ha szinte Praefectus Uram, vagy a' Bécsből jövők közül valaki magát ujra jelentené is. Azonkülis a' Diaeta közel lévén, akkor esmét leszén alkalmatosságunk, ugy a' más Bécsi Vásárokis innet esmét fognak fel menni.

Csak mostjövén Szebenből haza, szinte a' jövő Postán akarék Nacsádnak írni, és az T. Incze Uram által hozott Museum IIIdarabját alázatosan meg köszönni; Azértis halasztottam hogy akkor némelly mind Hazabeli mind Déáksági ujjságocskával udvarollyak; mellytől most az idő rövidsége miatt elzáratom, és hogy bővebben írhassek második, harmadik postára tartom. Az én sorsom bizonyos; épen most veszem a' T. K. Guberniumnak azta' K[egye]lmes mostoha Jelentését, hogy azon Statoria mellyen 1780-ba voltam u. m. a' M. K. Táblán Supernumerariusi Assessor-ságra vissza tétettem, az akkori 300 Rfbol álló fizetéssel. A' többiről ezután bővebb tudositással kívánok Nacsád[na]k alázatosan udvarolni. Addigis magamat alázatosan ajánlván Nacsád Kegyességébe, alázatos Tisztelettel vagyok Nacsádnak

alázatos Szolgája
Aranka György

*

9. Kolozsvár, 1791. március 22.

Kolozsvár 22dik Mart. 1791.

Máltóságos L[iber] Báro Ur,
Igen Kegyes Méltóságos Jó Uram!

Hazánk boldogsága és igasságai mellett valo csekély igyekezetemnek három darab igen gyenge példátskáiát zárom ezen alázatos Levelem mellé Nacsádnak: méltoztassék Nacsád kegyesen fogadni, mint Nacsádhoz valo méjj Tiszteletemnek próbáit. Mozgásba vagyon mindenik; de még kívánt végére edgyik sem ment. Ha az Erdélyi Kéz Írásba lévő eredeti Irok ki adására fel állandó Társág érdemes Tagjai közé számlálatni Nacsád Betsületének tartya; méltoztassék íránta parancsolni. Legalább szép Gyűjteményeinek Lajstromát olly moddal le iratván, hogy az Írásnak Titulussa irassék le, 's az Iro mitsoda idő szakaszt, mellyik esztendőtől fogva meddig irt meg, nékem minél hamarébb meg küldeni.

Könyörgök alázatosan Nacsádnak, ha ezen alkalmatossággal M. Grof Rhédei Ur Nacsádnál maga vagy embere által magát jelenti, két darabba kéz írásba lévő Verseimet méltóztassék kezében adni, hadd hozza el, és engemet ezutánis Kegyes Gráziájában megtartani. A' ki igen alázatos Tisztelettel vagyok Nacsádnak

igen alázatos Szolgája
Aranka György mp

*

10. Kolozsvár, 1791. július 10.

Kegyes Méltóságos Grof Ur!

Kolozsvár 10 July 1791.

Szerentsém lón Nacsád Méltóságos Levelét és a' küldött kötetet a' belé zártókkal békességbe és épen venni; melly e' béli Kegyességét Nacsádnak igen alázatosan köszönöm. Gyönyörűséges szép Darabotskák! Nemes Magyar Ország mindenkor termékeny volt a' szép Elmékbe; de kivált most meg elégedéssel szemléli minden Hazáját 's Nemzetét szerető Ember melly szépen és csoportosan kezdenek virágozni. Az Isten Segélye Nacságnak Nemes Igyekezetét, és engedjen erőt 's életet nevezetesen Nacsádnak az el kezdett dicsőséges munkának szép folytatására! Mán semmit nem ohajtok úgy, mint a' Nacsádtól egybe szedett szép Játékoknak ki adatásokat.

En az Ujjmódi Gonosztévőt és Budai Basát nyomtattatom igen szépen az Alberti Befüivel Hollandus Papirusra Bétsbe; meg hagyttam a' Leveledzómnek hogy Nacsádat részeltesse belőlek. Szebenbe pedig nyomtattatom a' Bela Notarius fordítását. Itt közelebbről dolgozom a' Magyar Nyelv Mivelő Társaság meg indításán; és a' másik[na]k u. m. a' Kéz Írásokba valo Erdélyi Történetek ki adatása Társaságának, melly már egybe állott, jo moddal valo meg indításán; ezen utolsorol ezennel fogja Nacsád a' Társaság jelentő Levelét venni. Az Ország dolgai felette szorgosok lévén, és a' Rendek[ne]k minden idejeiket, foglalatosságokat, 's Személyeit elfoglalván, csak lassan lassan lehet a' jó igyekezetbe haladni. Ajánlom magamat igen alázatosan Nacsád Kegyes Uri Gracziájában és igen nagy álhatatos Tisztelettel vagyok Nacsádnak

alázatos Szolgája
Aranka György mp

Sándor Ladányi

BRIEFE VON GYÖRGY ARANKA AN GEDEON RÁDAY (1789—1791)

G. Ráday (1713—1792) ist eine der bedeutendsten Gestalten der ungarischen Kulturgeschichte im XVIII. Jahrhundert, ein eifriger Sammler von Büchern und Münzen, und ein Literaturfreund von grosser Wirkung. Er übte seine literarische und literatur-organisatorische Tätigkeit hauptsächlich in den Jahren 1787—1792 aus, obwohl er sich während seines ganzen Lebens mit der Dichtung befasst hatte. Die von ihm gebrauchte westeuropäische Versform wurde eine lange Zeit nach ihm Ráday-versform genannt.

Ráday war ein geachteter Organisator des literarischen Lebens, dem die jungen Dichter ihre Werke zusanden, um sie beurteilen zu lassen. So kam auch Gy. Aranka (1737—1817) in den (achtziger) Jahren mit ihm in Verbindung.

Ráday empfahl ihn Kazinczy und Batsányi, und bot so eine bedeutende Hilfe nicht nur dem jungen Dichter, sondern auch den periodischen Schriften „Orpheus“ und „Magyar Museum“. Ráday teilt Aranka seine literarischen Pläne mit, der dann ihn bittet in die Reihe der Mitglieder der in Siebenbürgen tätigen „Magyar Nyelv-mívelő Társaság“ (Gesellschaft der Freunde der Ungarischen Sprache) beizutreten. Ráday ist bereit das edle Unternehmen von Aranka auch mit seiner grossen Handschriftensammlung zu unterstützen. Der hier veröffentlichte Briefwechsel des ehrbaren „Heiligen Alten“ und des am Anfange seiner literarischen Laufbahn stehenden jungen Gy. Aranka wird von uns nicht nur wegen der persönlichen Beziehungen der Beiden geschätzt, er ist auch als ein literaturgeschichtliches Dokument vom Ende des XVIII. Jahrhunderts zu werten. Mit dieser Veröffentlichung soll auch den Forschern der Tätigkeit von Aranka eine Hilfe geleistet werden. Die Briefe sind im Ráday-Archiv von Budapest zu finden.

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE
(SECTIO PHILOLOGICA)

- Nyelv és irodalom. I. 1955.
Nyelv és irodalom. II. 1956.
Irodalom. I. 1958.
Irodalom. II. 1959.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus I. (1960—1961) 1961.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus II. 1962.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus III. 1963.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus IV. 1964.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus V. 1965.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VI. 1966.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VII. 1967.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VIII. 1968.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus IX. 1969.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus X—XI. 1971.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XII. 1972.
Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XIII. 1973.

Különlenyomat az Acta Historiae Litterarum Hungaricarum XIII. (1973) kötetéből
Felelős kiadó: a József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának
Dékánja

73-4156 — Szegedi Nyomda